

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

בראשית (תשל"א)

פרק ו' א'-ג'
בני האלוהים

פרשה זו קשה היא ביותר לדעת כל המפרשים. והקשי העיקרי: מי הם "בני האלוהים" אשר במעשיהם הרעים כלאו הסאה עד ל"יובל"ם ה' כי עשה את האדם". והדעות בשאלה זו רבות וסוגות, והבאנו רק מקצתן. ר' יודן הופמן בפירושו לבראשית* (במבוא לפרק ו') סוקר את הדעות השונות. לא הבאנו בגליונות את דעת פרקי דר' אליעזר (פרק כ"ב):

ר' ישמעאל אומר: משם עלו ונתייחסו כל הבריות וכל הדורות הצדיקים, ומקין עלו ונתייחסו כל דורות הרשעים הפוטעים והמורדים שמרדו במקום ואמרו: "אין אנו זריכים לספת גשמים ולא לדעת את דרכיך". שנ' (איוב כ"א) "ויאמרו לאל סור ממנו". ... גלילי בשר היו הולכין האנשים והנשים כבהמה ומטמאין בכל זנות איש באמו ובבתו ובאשת אחיו בגלוי וברחובות ביצר הרע ובמחשבות לבם שנ' (בר' ו') "ורא ה' כי רבה רעת האדם בארץ". ראו המלאכים שנפלו ממקום קדושתם מן השמים את בנות קין מהלכות גלויות בשר ערוה ומכחלות עיניהן כזונות ותעו אחריהם ולקחו מהם נשים שנ' "ויראו בני האלוהים את בנות האדם...". מהם נולדו הענקים המהלכים בגובה קומה ומשלחים ידם בכל גזל וחטם ושפיכות דמים...

דעה זו היא קדומה מאד כבר בדברי פילון, יוסף בן מתתיהו ב' קדמוניות' וכן בכמה מן הספרים החיצוניים כמו בספר היובלות, בספר חנוך. ולפי דעת ר' יודן הופמן היא הקרובה לפשוטו של מקרא.

שם עמ' קל"ג: פסוק י"א מלמדנו שהשתחת האנושות היתה בכך ש"ותמלא הארץ חמס". חמס זה בוצע ע"י אשר הצטיינו בכח גופני מיוחד. אצל ענקים בעלי זרוע אלה נתגלה החמס לראשונה... והוא פשט והפך לנחלת הכלל עד שכל דאלים גבר. מניין באו ענקים בעלי כח על טבעי אלה? ... מכיון שענקים בעלי כח על טבעי אינם מתהווים בדרך הטבע, עונה הכתוב על התהוותם: כחות על אנושיים יצרו בעלי כח אלה. כחות אלה נקראים בפי הכתוב "אלוהים", ואלה שנוצרו בכח השפעתם - "בני אלוהים". אין הכתוב מכיר רק מלאכים טובים, הוא מכיר גם "שטן" כיסוד הרע, וברור שכחות מסוג זה היו פעילים ביצירת הענקים, אף כי מעבר להשגתנו הוא להבין כיצד יתכן שכחות רוחניים במהותם יעשו כנגד הרצון האלוהי, ויבקשו להרוס את הסדר שהוא התקין. ברם, הן הכתוב, הן חכמינו, מניחים אפשרות זו.

ואולם הרוב המכריע של פרשנינו מתנגד לפירוש זה. ורש"ל אף מנמק את התנגדותו:

דעת קצת מן הקדמונים שקבורה על המלאכים הנקראים "בני האלוהים" באיוב (א' ו'). ואמנם אע"פ שהמלאכים הנזכרים בתורה כאלו מתראים לבני אדם כבעלי גוף ואוכלים, הנה הם תמיד מצויים בעלים מתכונת האדם, באופן שנראה ברור שהגוף שהיו מתראים בו לא היה גופם ממשי, אלא גוף משאל לשעה, וככלות שליחותם היו פושטים אותו והיו נולדים למרום. ומלבד זה אם היה שהמלאכים גרמו הקלקול, היה ה' מעניש אותם כדרך שהעניש את הנחש, וכאן לא הזכיר דבר מזה. על כן נראה דברי אונקלוס ואחרים רבים האומרים כי הכוונה "בבני האלוהים" הנזכרים כאן לא על מלאכים אלא על בני אדם המכונים כן...

פסוק ג' אף הוא קשה מאד וכפי שיראה מן המקורות שהובאו בשאלה ג, נחפז הפישות טובות. רוב פרשנינו חושבים אותו כדברים המבשרים את הפורענות העתידה לבוא, אלא שניתנת עוד ארכה (של 120 שנה). אך יש גם המפרשים אותם כדברי מידת הרחמים:

רבנו יוסף בכור שור ד"ה לא ידון רוחי. כמו (שמואל ב' י"ט י') "ויהי כל העם בידון". כלומר: לא אהיה דן עמהם לעולם לפי מעשיהם, שלא אעשה להם לפני משורת הדין. כי כשחטא אדם לא רציתי להמיתו מיד ולברא אחר, וגם כשחטא קין לא רציתי להרגו, אלא נתתי לו אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו, כי בשר המה, רוח הולך ולא ישוב, ולא יוכלו לעמוד על שורת הדין, וגם אלו (=הדור של "בני האלוהים", שהם לדעתו - בני השרים) "בשגם הוא בשר" כמו הראשונים אעשה להם לפני משורת הדין ואאריך קץ פורענותם ק"כ שנה א לי שובו.

אשר לפעל "ידון" הרי שרבו פירושו. יש מפרשים אותו מלשון ר ב ומדון, ויש המפרשים אותו מלשון דין ומשפט, והחוקרים החדשים מפרשים אותו על פי טפות שמיות קדומות בהוראת "השאר בהתמדה".

נחמה ליבוביץ.

(*) פירוש ספר בראשית לר' יודן הופמן שהיה עד עתה רק בכתב-יד, יצא זה עתה לאור בתרגום עברי של אשר וסרמיליל בהוצאת נצח בני-הרק.

הערה לשאלה 3. הלוחכים שאין גליון בראשית תש"י בידם והמעוניינים לקבלו, יפנו אל עורכת הגליונות ויקבלוהו.